בסוד שיח

לזכר נשמת אדמו"ר מסקיראס

למבוגרים בלבד

"מי שואל אותם בכלל?"

כאשר סיימתי לקרוא את המאמר של פרופ' צבי זהר ב"אקדמות" ("כתב עת למחשבת יהדות") על "זוגיות על-פי ההלכה ללא חופה וקידושין") טילפנתי לחברי בסוד, המורן הרבני, הרב צבי ויינמן. שאלתי אותו אם יש לו במקרה תחת ידו כמה מהסטודנטים ההלכתיים בעיניני-אשת איש, בהם הוא עושה שימוש להגן בבתי הדין על גבר או אשה שטרחו.

"מה העניין?" שאל, וסיפרתי לו על המאמר המבושׂ ב"אקדמות".

"אבל מה זה שייך לשאלתך", היקשה. פשוט מאוד, אמרתי, אני רוצה להמציא את זה לפרופ' ולאכסניה שאירחה אותו, כדי שיילכו ישר לאבי אבות הסומאה, ובכספות-אקדמיות ובשם הגאוות, יציגו אפשרויות בסוגיות של אשת איש ממש.

השיחה הסתיימה בכך שהרב ויינמן יעץ לי: "אם הייה שואל את הרב אלישיב, הוא היה מציע לך לדחות מכל הנשוא. שלא תיגע בו. אנשים יק- ראו אותך וירדפו לקרוא את "אקדמות".

הפסדתי. אתה לא מכיר אותם. המאמר הזה פורסם בדי שזה יגיע ל"מערב", "ידיעות אחרו- נות" או לאיזה אתר חשוב באינטרנט. התחברה הזאת אינה מבוזבזת מאמרים כאלה לדילת אמות של "אקדמות".

מבחינתם, כצפיר, המאמר הזה בראש חוצות וגרם לזיהילל השם שאין דומה לו, והחלטתי בכל זאת לכתוב כמה מילים, ואז צילצל הטלפון: "אתה שואל שיף? שמי אליסף שטיגליץ. תמיד השבתי שאתה קצת מגזים בביקורת החריפה שלך על ה"מדרון אורתודוקס", וקבשתי, אתרי שקראתי את "מעריב", אני רואה שאתה, לצערי, צודק. זה מתחיל עם השרוכים (של הבנות, ש.ש.). עובר לדחיית הירושות לשומרים וקריירה, הורות מתרץ לנישואין ועכשיו הזוהר הזה. מי יודע לאן יגיעו. קשה לי להאמין שאמנון שפירא (שקראתי כעת חיבור שלו על רש"י) מסכים עם כל הקריטה הזאת.

"אתה מכיר את הסיפור עם החפץ חיים"? המשיך ישאל. "שני תלמידים באחת הישיבות תקף אותם ייצרם. אחד שלח אותה למקווה וה- שני נתן מיד ביטיר להאוותו. שאלו את החפץ חיים (צוקי"ל) איך לנהוג איתם. תשובתו היתה מיידית: זה ששלח למקווה לסלק אותו מיד מהישיבה, זה שנבשל בתאוותו להשאיר אותו ולהראות לו דרכי תשובה. ההוא רוצה לזנות בקדושה וטהרה – האי?

אם זה היה חלי כי, שטיגליץ, אמרתי לו, הייתי מסלק מכשישה והקהילה גם את בעל האכסניה שאירח אותם.

הרי אלה מ"אקדמות" – "בית מורשה" – פר- נים גם לישיבות הסדר שיהאו ללמוד אצלם. הם במסגרת עולם התורה. תורה תורה תגרי שק.

"אתה מכיר את פרופ' זהרי? גם אם לא, תחפש אותו ותשלח לו את הגמרא במסכת סנהד- דרין (דף ס"ג עמוד ב'): 'אמר רב יהודה אמר רב, יודעין היו ישראל בעבודת כוכבים שאין בה ממש ולא עבדו עבודת כוכבים אלא להוציא להם עירוית בפרהסיא'. רש"י אמר על כך: 'שהיה יצרן תקפן על עיניות. אמרו נפרוק עול תורה מעלינו ואל יהיהו על העיניות. אבל על עבודת כוכבים לא תקפן יצרן'. כנראה לא היה להם אז את פרופ' זהרי וכו' שהיה מראה להם איך אפשר לעשות שימוש נואל בהלכה.

"יש לך עוד רגע זמן? הביאו פעם לפני ר' חיים מבריסק (צוקי"ל) בחור שיבא לתרבות רעה. הוא הסביר, הבחור, שיש לו שאלות באמונה. שאל אותו הרב מבריסק: השאלות באמונה היו אצלך לפני העבירה החמורה הראשונה שעשית או אחרי. השיב הבחור: אחרי. אמר לו הרב מבריסק: אין לך שאלות באמונה יש לך תירוצים באמונה.

"החבורה הזאת, הפרופסור ושות', יש להם תי- רוצים באמונה ומחפשים סיעתא בספרי הלכה. בושה. תאמין לי בושה. הסתרתי את העיתון מהבת שלי. אל תבעט עלי, יש לך עוד דקה ואני מסיים. יש חפץ חיים על הנ"ך, הוצאות הרב שמואל חרל"פ. וכך הוא כותב שם: 'והנה ידוע שבי סוף הגלות כאשר הוא בעת, יש בין הקדושה וה- סומאה מלחמה נוראה מאוד. והסומאה מפילה חללים נוראים. יש שהחץ משיג בידו, ויש שהחץ משחיר תואר פניו, ויש שהחץ משימם בראשם וב- לבם, ולא נשארים מן המלחמה שלמים בכל איב- ייהם כי אם מעשים. הם השרידים אשר ה' קורא והם הגיבורים האמיתיים והם הם הבעלי תורה אשר עליהם עומדת ממלכת ה' בעולם הזה'.

"ובעניין זה היה אומר הבב אליהו לאפיאן (צוקי"ל): 'בעיקבתא דמשיחא השטן וכת דיליה עושים מעשי תעתועים רציניים רחמים גדולים כדי להינצל מהם... בזמן הזה יש מלחמה חזקה וקשה מאוד: הרע עם הטוב, השקר עם האמת, הסומאה עם הטהרה, הסומאה עם הקדושה ('אתה מספיק לכתוב?') – מלחמה נוראה מאוד לחיים ולמוות. ולמה דווקא עכשיו? כי כשמגיעים לנקר- דה מסוימת בזמן או במקום ששם תיפול ההכר- עה, מי יהיה המנצח במלחמה ומי ינצח – אז שני הצדדים מגבירים את כל הכוחות שיש להם. מר- ציאים את כל החיילים העומדים לרשותם ואת כל סדרות הנשק שלא השתמשו בהם עד עכשיו. כי הלא כעת הוא הזמן, זמן ההכרעה לכאן או לכאן".

הכרת את הרב יצחק הוטנר (זי"ע)? הוא אמר בקשר לכל זה כי, 'קיים הבדל תהומי בין זוועת הפריצות המשתוללת לעינינו כיום ובין כל סעדר- תיה של הפריצות בימים עברו. כי זוועת הפריצות המשתוללת לעינינו איננה מופיעה בתור מכשול או סטיה מגדיר של עולם, אלא שאדרבה, כל עצמה אינה אלא מרד בעיקרי האמונה המונחים ביסודה של הצניעות והתקומות כנגד כל הסתב- לות של רוממות במעיני החיים".

מר שטיגליץ אתה מרשה לי לפרסם בשמך את הדברים? "כן, בתנאי שתכתוב 'למבוגרים בלבד'".

"טוסטס, תרשה לי עוד חצי מילה: כל אלה המזדרע אורתודוקס שנכשלים דח"ל בעניינים שבינו לבינה, הם שואלים למפי כן רצונם מה לעשות ומתי לעשות? צחוק! מי שואל אותם בכלל? וחבל סתם כך להוציא לעז על בנות יש- ראל. תאמין לי בושה".

הערת המעתיק: זכות המילה האחרונה שני- תנה ב"אקדמות" למרפסור זוהר להשיב על דברי הרבנים (והמשיגים עליו יוצרת רושם קשה ומכביד של הזדהות מערכת "אקדמות" עם עמדת הפרופסור, שדעת כל הרבנים האורתודו- קסים אינה נוחה הימנו. האמנם?

"מוסיפין לו חמישים שנה"

בספר "מעשיהם של צדיקים", לקט מעשיות מספרי ר' חיים פא- לאג'י, בדוי תקצ"ו, מובאים דברי ר' מנחם אליהו מוילנא ב"ספר הברית" חלק ב' (דברי אמת שרק ר"ג ולא תקל להגיה) מלעשות נמילות חסדים קטנה כגון להחליף לאדם מטבע קטנה של כסף על פרוטות, ויש אתך, אל תאמר בלבך זה מצוי לכל, יילך לאדם אחד ואני אין לי פנאי. או שאחד-יופק-על הפתח או החלון שלך בלילה להדליק נרו ותאמר בלבבך אני שוכב על מיטתי וכבר הוחם לי. לא אטריח את עצמי. מה בכך, יילך אצל שכן אחר להדליק נרו. אל תאמר כן אם לא בעת שאתה מפחד מן השודדים ותחבולות הגנבים.

וכבר היה מעשה בתלמיד חכם אחד שעסק בתורה עד חצי הלילה והלך לישון, וכשסבב על מיטתו, והוא ליבדו בבית. בטרם נפלה עליו תרדמה והנר דולק על השולחן, בא חייט אחד משבניו ודפק על החלון להדליק נרו, ולא רצה להטריח עצמו, והחייט הפציר בו, והשיב לו לך אצל שכן אחר. ואמר החייט לא נראה אור בשום בית אחר, והשיב לי אף על פי כן אל תטריח אותי. ולא ה' ימים מעטים עד שחלה אותו תלמיד חכם על עיניו והאריך בחוליו יותר משנתיים, שלא ראה מאורית לא ביום ולא בלילה.

ובספר "צדקה לחיים", בעניני מצוות צדקה, כותב ר' חיים פאלאג'י במערכת סמ"ך: העושה צדקה עם הסומא מוסיפין לו חמישים שנה, שהוא ב'מסורה סומא במספר קטן עם האותיות (על-פי הספר "מעיל צדקה" של ר' אליהו הכהן מאיזמיר, סימן תל"ח).

ובספר "תוכחת חיים" של רבי חיים פאלאג'י. בפרשת "אחרי". כתוב: שמעתי באומרים לי כי סגולת השימור שגם הראות שלא לחטיא בעיניו, זוכה שלא יבהה מאור עיניו אפילו בזיקנתו, ידוי מידה כנגד מידה. הוא לא רצה לראות בעיניו להשתמש במאור עיניו לדבר עריוה ואיסור, יזכה לראות בעיניו תמיד גם עד זיקנה ישיבה.

דין מים אחרונים בעיונו

כתוב במסכת עירובין (י"ז ע"ב) אמר רב חייא בר אשי מפני מה אמרו מים אחרונים חובה. מפני שמלח סדומית יש שמסמא את העיניים.

ומוסיפר במשנה ברורה סימן קס"א סעיף קטן א': חייבו חכמינו ז"ל בנטילת מים אחרונים והוא מפני חשש מלח סדומית, כי בכל סעודה הלא נמצא מלח ויש לחשוש שמא בעוכר בהן מעט ממלח סדומית שמסמא העיניים למי שנוגע בב יאחר-כך יגע בעיניו. ואף עכשיו שאין מצוי מלח סדומית בינינו, יש לחשוש למלח אחר שטבעו במוחו.

נשאל הרב משה שטרנברג האם גם סומא חייב במים אחרונים, שהרי בלאו הכי אינו מסוגל לראות ולא קיים לגביו החשש שמלח סדומית סומא את עיניו. והשיב הרב שטרנברג שלפי שיטת הגאון מוילנא יאחרים הפוסקים כראשונים שמקור החיוב לכים אחרונים הוא בעיקרו מהפסוק (ויקרא כ', ז') 'והתקדישתם והייתם קדושים' המובא במסכת ברכות ג"ב ע"ב - והתקדישתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרו- נים - ולא רק משום מלח סדומית, אם כן החיוב של כים אחרונים חל גם בזמננו וכולל גם את הסומא, ויראי להחמיד כפי שיטת הפוסקים הנ"ל.

בענין זה ראוי לציין את מה שהובא בספר "ברכי יוסף" של החיד"א בסוף סימן קפ"א: בספר "שאלות ותשובות מן השמיים" לרבינו יעקב מנרוויש מבעלי התוספות, בסימן נ"ז, הוא שאל על ידי שאלת חלום אם יש ממש בדברי חכמים מסוימים שאין לחשוש למים אחרונים. והשיבו לו: מים ראשונים ואחרונים דבר שבקדושה. יכל דבר שבקדושה המקיל בו מקילין לו ימיו ושנותיו.

סומא וברכות הראיה

מתוב בשולחן ערוך סימן רכ"ה: היוצא בימי ניסן ויראה אילנות שמתניאין פרח אומר בהדך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שלא חיסר בעולמנו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם.

בספר "מעשה חנוך" (על ברכת האילנות) בפרק ד' סימן י"ב כתוב: יסר מא בשתי עיניו אף על פי שחייב במצוות מן התורה, ויש אומרים מדרבנן, מכל מקום אינו מברך, לפי שברכות הראיה אי-אפשר לברך מי שלא ויאה. ויש אומרים שמברך ובפרט אם יש ידיו טוב (על פי המהרש"א ואחרים).

ובאותו פרק בסימן י"ג כתוב: טוב שישמע את הברכה מאחר, אבל המד מורים והתפילות שנהגים לומר בהדבה קודילות יאמר בעצמו, כדי לצאת ידי חובת השיטות השונות.

גם בספר "חזון עובדיה" (הגדה של פסח) חלק ב', בפרק על הלכות ברכת האילנות, (סעיף ד' בהערות) כתוב שישמע הסומא מאחר שמכוון להד- ציאו ידי חובה מדין שומע כעונה.

בספר "ברכת ה'" (חלק ה' פרק ה' סימן ל"ג) כותב ר' משה לוי שסומא אינו רשאי לברך את ברכת האילנות ויבקש מאדם אחר שיכוון להוציאו בב- רכתו, וישמע ממנו את כל הברכה היכות לצאת ידי חובה.

ספר "נתיבי הלכה" (על ברכות השבר והתודאה) בסימן רכ"ו סעיף י' מביא ראיה משוטה שסומא אינו רשאי לברך ברכת האילנות, מהגמרא במס- כת ברכות ג"ג ע"ב, שאומרת מי שיהא בימי ניסן ויראה, והסומא אינו ויאה.

(מתוך ספר הסומא לאורייתא רזקיינו. הסגול: בית חינוך עיוורים ירושלים)

schiffs@013.net.il

מחצרות אדמו"רים חסידים